

Бабуся — історія

Леся Храплива-Щур

Лихо було з Олею. Минулого року приходила завжди в час на сходи, вкладки платила і навіть здобула вмілість "забавкарки". А цього року — неначе хто підміняв новачку. Правда, прийшла на перші сходи роя після вакацій. Але весь час перешкоджала. Що хотіли новачки розказати про свій табір, Оля зараз:

— Погляньте, яка в мене суконка з мереживом!

Коли сестричка хотіла провести гру, Оля на те:

— Е, я маю вже правдиві нейлонові панчішки, а ви ще ходите в шкарпетках, неначе малі діти! А таку зачіску,

як я маю, побачите і в артисток в Голівуді!

На другі сходи було ще гірше: прийшла аж тоді, коли весь рій "Фіялки" взявся кріпко за руки та говорив:

— Одна фіялка самотою Незамітна росте в гаю: Квітки громадою цілою Всім запах — радість подають!

І Оля думала, що це відкриття сходин, а це було вже закриття! Але ж всі тоді сміялися, що Оля не пам'ятала, в котрій годині мають бути сходи!

На треті й четверті сходи Оля вже зовсім не прийшла. Хоч сестричка телефонувала перед кожними сходами до її батьків. А Реня — роєва "Фіялок" трохи не плакала, що через Олину неприязність їх рій не здобуде першого місця в міжроевих змаганнях. І таки не здобув...

Аж раз, вже після Різдва, Реня всіла до автобуса, а там їхала Оля. Реня привіталася, сіла біля неї та почала розмову:

— Знаєш, Олю, до нас прийде цієї суботи на сходи обидвох гнізд така бабуся . . .

— Овва, я маю свою бабуся і вона нічого не робить, тільки весь час докоряє мені, що я дивлюся на телевізор!

— відповіла Оля.

— Але це буде зовсім інша бабуся! — переконувала Реня.

— А яка?

— Цього я ще сама не знаю, бо сестричка казала, що це буде несподіванка! А ти прийди, то побачиш...

— Мені ніколи, я йду до товаришки на уродине прийняття! — аж кинулася Оля.

— Ця товаришка має аж сім великих кімнат і два авта!

— То й не знатимеш, що це за бабуся! Та я тут висідаю. Готуйсь! — кинула їй Реня і поспішила до дверей, придержуючись ручок біля спинок крісел, щоб не впасти,

бо автобус добре кидав на всі боки.

Стільки Оля й дізналася. Але весь тиждень не давала їй спокою думка, що це за бабуся. І коли мама стала гладити в п'ятницю ввечері рожеві стрічки до її суконки, Оля сказала:

— Мамо, я піду завтра на сходи.

— На сходи? — здивувалася мама. — Скільки ж разів я пригадувала тобі їх, а ти завжди казала, що голова болить, то знов маєш багато вчитися ..

— А тепер я хочу піти — сказала вперто Оля. — Всі новачки будуть знати, що це за бабуся, тільки я одна не знала б!

— Як хочеш... — відповіла мама і сховала святкову суконку до стінної шафи та вийняла звіттія Олин однострій.

Трохи дивно стало Олі, коли знов увійшла в домівку та побачила своїх колишніх товаришок. І домівка була ніби та сама, тільки чистіша, видно мальована недавно, і на стінах нова карта України та нові таблиці з засушеними листками з осені.

Оля не дуже хотіла щоб її бачили, але ще не зайшла в куток, де хотіла сховатися, як наскочили на неї Реня і Ляня і Яринка і потягнули за руки до сестрички:

— Сестричко, сестричко. Оля знов прийшла! — повідомляли поспіхом.

— Добре, Олю, ми дуже раді тобі! Ми весь час тебе вижидали! — сказала сестричка. І Олі навіть не стало часу сказати, що вона тільки цей раз, бо їй цікаво. Бо сестричка зараз заповіла, щоб усі: новачки й новаки сіли на долівку та заспівали пісню: "Бабусю-голубко".

— Що це за пісня? Я її не знаю! — шепнула Оля Яринці.

— О, ми всі її знаємо! — відшепнула Яринка і зараз почала співати з усіма:

— Бабусю-голубко, Вчини ти нам ласку: Скажи ти новацтву Найкращую казку.

Бо сонце засвітить І ранок настане, А казка в серденьку Навіки остане...

Ще не покінчили співати, як стало пригасати світло, а зате по середині їх круга засвітився вогник, що мерехтів, мов правдивий. Біля вогника сиділа бабуся в якомусь дивному одязі.

— Як вона вдягнена? Я ще такого не бачила! — шепнула Оля Руслані.

— Це так колись вдягалися українські княгині. — відповіла Руслана, не відвертаючи очей від бабусі.

— А звідкіля ти знаєш? — не вгавала Оля.

— Сестричка показувала нам такі образки на останніх сходах. Та ти не перебивай. Чуєш? Вона щосьговорить!

Оля почала й собі прислухуватися до слів бабусі:

— Де українські діти, там любо нам сидіти. Там любо спочивати і казочку казати. Ось послушайте: була країна за сьомома горами, за сьомома морями. Зеленіла степами, шуміла лісами. Там найкращі квітки процвітали, в гаю соловейки співали, там найясніше сонечко світило. А в річках що риби, а в лісі що звірів! Багатство таке, що ніхто б

не повірив! Отам-то щороку, під нічку Купала¹), з вінками дівчата пісень співали...

А тоді замерехтіли біля дверей домівки вогники і на середину вийшли дівчата в довгих суконках, з розпущеними косами та з віночками в руках, а по середині кожного віночка горіла малесенька свічка. Вони кружляли у світлі вогника, а довгі їх тіні плигали по всій домівці, по стінах і по стелі. А при цьому співали:

Гей на Івана, гей на Купала, гей, гей...

Красна дівчина долі шукала, гей, гей...

Із барвіночку²⁾ віночок звила, гей, гей...

На бистру воду його пустила, гей, гей...

Оля оглянулася на своїх "Фіялок" — вони всі теж співали.

— Звідкіля ви знаєте цю пісню? — спитала Оля Реню.

— Це давня, ще з табору. Гей, геей... — підтягала за іншими Реня. — Ага, правда, тебе там не було... На бистру воду його пустила... — і далі зовсім не звертала уваги на Олю. Тим більше, що сестричка саме поглянула в їх сторону — що це за шепіт там. А бабуся говорила далі:

— Там, на сімох горах, понад Дніпром синім, звістив раз Апостол³⁾ добро всій країні. І стали там князі князювати, славу державу будувати. Став в ній княжити князь

Олег. Лицаря славнішого не було ніколи. А за ним побачив Київ-город тямить донині, Ігоря-князя хороброго і Ольгу-княгиню. І по всьому світу залунала слава про вдалі походи князя Святослава. Прийшла на ці землі і Христова віра: вся Русь⁴⁾ охристилась за Володимира.

Бід Сяну⁵⁾ по Волгу⁶⁾ сягала держава мудрого владика князя Ярослава. І церкви постали в самоцвітах-злоті, і співали радо теслі⁷⁾ при роботі...

Тоді вийшов перед вогник рій новаків з маленькими топірцями та виводив вправу, а всі співали:

*У Києві-граді церкву збудували,
Топірцем кованим зелен-гай рубали.
Ой, дай же Боже
Покінчити діло гоже!
А в Києві-граді церкву збудували,
Дуби високії на стіни складали.
Ой, дай же Боже
Покінчити діло гоже!
А в Києві-граді церкву збудували,
Хрести золотії на бані⁸⁾ ставляли.
Ой, слава, Боже,
Що скінчили діло гоже!*

Оля вже не мала відваги питати, звідкіля всі знали цю пісню. А до того пізнала поміж новаками свого брата у других, Зенка. Зенко був такий малий, що Оля навіть гратися з ним не хотіла, а тут він вже новак, і вимахував топірцем жвавіше за інших! Але зараз новаки відійшли, а бабуся розказувала далі:

Та страшний, холодний буревій повіяв із Москви, з півночі, з темної Росії. Із степів, зі сходу, наче чорні хмари на багаті землі сунулись татари. Та князі завзято волю боронили. А між ними перший був король Данило. Та недовго Русі прийшлося

сумувати. Знайшлися на Січі козаки завзяті. На конях гуляли по степах зелених, бранців відбирали в турка-бісурмена.

І знов появилися біля вогника новаки, на цей раз у козацьких шапках з малиновими шликами⁹), сіли рядом, один за одним, ніби в човні, стали веслувати в повітрі картоновими веслами, співаючи:

Наш отаман Гамалія, Отаман завзятий, Зібрав хлопців та й поїхав По морі гуляти.

По морі гуляти, Слави добувати. Із турецької неволі Братів визволяти.

І всі знов співали за ними. Олі вже аж досадно стало, що всі знов знають цю пісню, а вона її не знає. Тому подумала, що треба буде їй утекти, ще поки засвітиться світло, щоб ніхто не бачив. Та покищо можна було ще хвилинку посидіти, бо до кінця було мабуть ще далеко. А бабуса говорила:

— І настала милість¹⁰) Божая неждана: Хмельницького дала Україні Богдана. Жупани козацькі розцвітали маком, в Києві дзвонили побіду над ляхом. Здавалося: воля усім засіяла. Та сонце покрила московська навала.

Зібрався Мазепа до бою готовий, відбирать Україну цареві Петрові. Та йшли москалі з усіх сил, сараною¹¹)...

Не було там щастя, не було спокою.

— Та ось між руїн, в оцю нічку темненьку. Україні зійшов, наче сонце, Шевченко. Співав кобзарем, що ще правда не згине, що воля прийде ще колись в Україну.

А тоді всі піднялися та заспівали. Але якось так, що Оля аж стала шукати в кишені хусточки до носа, щоб обтерти очі: "Будеш, Батьку, панувати. Поки живуть люди, Поки сонце з неба сяє, Тебе не забудуть."

При тому хтось освітив сильною ручною лямпою портрет Тараса Шевченка на стіні.

Оля подумала, що час вже йти, щоб не було пізно. Хай лиш бабуса договорить те, що почала:

— Наче в давніх казках, з кобзаря віщих слів, де взялися полки Січових тих Стрільців. Ожили й козаки. На Софії майдані враз почули усі, що вже воля настане! Залунали пісні на майдані оцьому, і почули їх всі: від Карпат аж до Дону.

Оля навіть не помітила, як бабуса скінчила говорити, а всі заспівали:

Від синього Дону до сивих Карпат Одна нероздільна родина: Без панства, без рабства, насильства і зрад Вільна, незалежна Україна...

А Оля все ще якось не пішла! Правда — кінця ще не було. А коли бабуса говорила, стало так тихенько, що якби Оля лиш порушилася, всі зараз це запримітили б. Отже Оля стояла тихо і слухала:

— Із того часу не приспав уже духа в Україні ніхто, хоч гула завірюха. Хоч корився весь світ перед силою ката, Україна одна ще боролась завзята. Україна одна у бою не піддалась. В темну нічку в лісах ясну зброю кувала.

І карала катів на шляхах усіх вранці. Загорілі в боях так співали повстанці.

І тоді всі заспівали:

*За чужее битись не будемо,
До чужого в найми не підем!
Для Вкраїни ми усі живемо.
За Вкраїну голови кладем!*

Тепер мабуть вже треба було Олі йти. Але якась невидна сила немов прикувала Оліні ноги до землі, так, що мусіла стояти і слухати, що казала бабуся:

— Україна оця, з-за морів, океанів дожидає, що з вас нова сила постане. Що збудуєте ви, всьому світу на диво, Україну нову, прекрасну і щасливу!

І врешті, врешті заспівали таку пісню, що її Оля пам'ятала з минулого року, а тепер в одну мить її всю пригадала:

Україно, чарівний наш краю, Жити будеш у славі свята, Бо твій ворог ганебно сконає; Перед нами вже близько мета!

З нами Бог, з нами віра і сила Перед нами у сонці весь шлях. Мов орли розправляємо крила У простори, що мріють в очах!

Як добре було Олі співати разом з усіма! Якось навіть не завважила, що під час співу погас вогник. А коли хтось засвітив у домівці світло, не було вже посередині ні вогника, ні бабусі. Таки просто не було!

Оля кинулася до сестрички з рум'янцями на лиці:

— Сестричко, а бабуся ще колись прийде до нас?

Сестричка усміхнулася:

— Не один раз прийде! Вона завжди з нами, на кожних сходинках, хоч тоді її і не видно. Треба тільки, щоб і ти з нами була. Тоді зустрічатимеш її завжди!

І всі "Фіялки" чули, і сестричка чула, як Оля сказала:

— Так, я буду!

1) Купало — поганський божок, що в нього вірили наші предки, ще поки прийняли Христову віру. Його свято припадало приблизно в той час, як тепер наше свято Різдва Івана Хрестителя, на початку липня.

2) Барвінок — зілля, що на зиму не втрачає листків, Барвінку вживали до плетення вінків та на різні вродистості. Барвінок цвіте синім квітом.

3) Апостол — тут мова про Святого Апостола Андрія. Є переказ, що він зайшов був аж в Україну та поставив хрест на горах над Дніпром, де опісля став Київ.

4) Русь — так називали в княжі часи Україну. Тепер москалі доказують, що ніби "Русь" і "Росія" це те саме. Що Київська Русь, це була російська держава. Це неправда, бо Русь була на тій землі, де сьогодні Україна, і столицею її був Київ, столиця України. Нинішня Московщина належала теж до княжої Русі, але це була здобута земля; сьогодні сказали б ми ..колонія".

5) Сян — річка на заході України. Вливається у Вислу.

6) Волга — ріка на схід від України. Вливається у Каспійське море. Тепер там вже українців нема, але в княжі часи володіння українських князів сягали аж так далеко.

7) Теслі — робітники, що тесали дерево та будували з нього різні будівлі.

8) Баня — округлий дах церкви.

9) Шлик — барвисте дно шапки у козаків.

10) Милість — ласка. Це слово староукраїнське. В честь гетьмана Богдана Хмельницького, що побив поляків та створив нову українську козацьку державу, написали драму "Милість Божія".

11) Сарана — комаха, що літає цілими величезними масами та коли сяде на поле з'їдає все, що росте на ньому.